

erikois

SIVARI

SISÄLLYSLUETTELO

LUKIJALLE	1
ILPO HELÉN: ASEISTAKIELTÄYTYMINEN, SIVIILIPALVELUS JA YHTEISKUNTA	2
JUKKA KEKKONEN: SIVIILIPALVELUKSEN KEHITYKSESTÄ SUOMESSA	6
JORMA HÖRKKÖ & ILPO HELÉN: KUINKA TURVATA ASEISTAKIELTÄYTYJÄN OIKEUDET	10
JOUKO VÄÄNÄNEN: SIVIILIPALVELUN KEHITTÄMINEN	15
SAKARI SARKIMAA: KASVATUS KATKAISEE VÄKIVALLAN KASVUN	19
MARTIN SCHEININ: PERUSTUSLAKI JA SIVIILIPALVELUS	21
LAKIEHDOTUS SIVIILIPALVELUN KEHITTÄMISESTÄ	26
4. KESÄKUUTA	28

VASTAAVA TOIMITTAJA: ILPO HELÉN
ULKOASU: EEVA KURKI

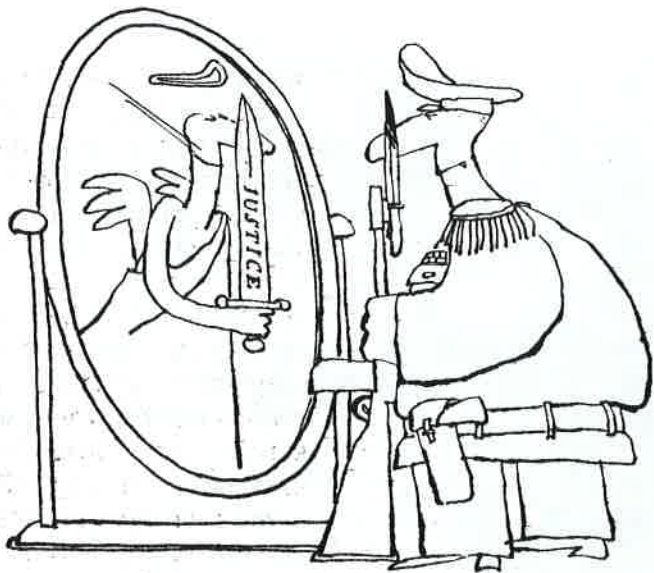
ISSN 0780-1696

LUKIJALLE

KÄDESSÄSI ON KOKOELMA KIRJOITUKSIA, JOIDEN TAVOITTEENA ON VALOTTA A SIVIILIPALVELUSMIESTEN JA SUOMEN SIVIILIPALVELUSMIESLIITON AJATUKSIA ASEISTAKIELTÄYTYMISESTÄ JA SIVIILIPALVELUKSEN KEHITTÄMISESTÄ. IOKI VIIME AIKOJEN JULKISESSA KESKUSTELUSSA SIVIILIPALVELUSMIEHET OVAT SAANEET AJATUKSIAAN ESILLE, MUTTA KAIKESTA HUOLIMATTA JULKISUUDEN ANTAMA KUVA SIVIILIPALVELUSMIESTEN NÄKEMYKSISTÄ ON JÄÄNYT RAJOITTUNEESI JA PINNALLISEKSI, NIINPÄ TARKOITUKSENA TÄSSÄ ON TUODA ESILLE SITÄ AJATTELUTAPAA JA NIITÄ PERUSTELUJA, JOTKA OVAT "ATL POIS" JA "SIVIILIPALVELUS RAUHANPALVELUKSI" -VAATIMUSTEN TAUSTALLA.

OTA JA LUE!

TEKIJÄT

"Siviilipalvelusmies on yhteiskunnan vapaamatkustaja. Hän on lintsaari, joka pakoilee yhteiskunnallisia velvollisuuksiaan eikä ota vastuuta lähimmäisistään." Tämänlaisiltäöisiä arvioita on esitetty runsaasti viime aikoina käydyssä keskustelussa ja jopa varsin arvovaltaisella suullalla. Niinpä siviilipalveluksen yhteiskunnallisia ulottuvuuksia voisikin alkaa pohtia vastaamalla

näihin väitteisiin. Tällöin tarkastelu jäisi kuitenkin näiden väitteiden edustaman kapean näkökulman vangiksi eikä pystyisi ylittämään sitä ennakkoluulojen ja ymmärtämättömyyden muuria, jonka takaa em. kommentteja tuodaan keskusteluun. Niinpä on lähettävä liikkeelle aivan uudelta suunnalta, toisista lähtökohdista kuin talvisodan juoksuhaudat.

Kolmijalka

Olkoon lähtökohdaksi kolme ajatusta, jotka määrittelevät aseistakieltäytymisen ja siviilipalveluksen suhdetta yhteiskuntaan, ankuroivat sen yhteiskunnalliseen yhteyteen.

1. Aseistakieltäytyminen on ihmisoikeus ja kansalaisoikeus

Toisen ihmisen, siis vertaisensa, tappaminen on peruuttamaton teko: kuollutta et voi herättää henkiin. Niinpä jokaisella ihmisellä on oltava oikeus kieltäytyä täyttämästä käskyä, joka edellyttää toisen ihmisen tappamista tai siihen osallistumista tai sen valmistelua tai opettelua ja, mikä merkittäväntä, vaatii harkinta- ja päättäväisyyttä tuon teon kaikkiin aspekteihin (myös kohteeseen!) nähden. Asevelvollisuus, siis velvollisuus suorittaa armeijapalvelusta, on tällainen vaatimus. Asevelvollista vaaditaan hyväksymään se, että valtio ja sotalaitos päättävät tapetaanko vai ei, kenet tapetaan (so. kuka on "vihollinen") ja missä tilanteessa. Niinpä koska oikeus kieltäytyä tappamasta toista ihmistä on oikeutemme ihmisinä, on meillä oltava oikeus myös kieltäytyä armeijapalveluksesta. Se on oikeutemme kansalaisina.

2. Siviilipalveluksen hyödyllisyys yhteiskunnalle ei riipu sen kytkemisestä armeijaan ja kokonaismaanpuolustukseen.

On itsestään selvää, että sotalaitoksesta ja sen päämääristä irrallinen siviilipalvelus on yhteiskuntaa hyödyttävää ja rakentavaa. Kun tarkastellaan yhteiskunnan jokapäiväistä toimintaa, tuskin kukaan voi väittää, että vain armeijapalvelus hyödyttää yhteiskuntaa (onko se ylipäätään hyödyllistä, on toinen asia) ja että yhteiskunnallisesti hyödyllisen toiminnan on välttämättä palveltava armeijaa. Kuitenkin tämä itsestäänselvyys usein "unohdetaan" ja annetaan ymmärtää, että siviilipalvelus voisi olla hyödyllistä vain kokonaismaanpuolustukselle alistettuna. Näin asia ei ole. Jo nykyisellään, siis puolihuolimattomasti järjestettynä korvaavana työpalveluna, siviilipalvelus hyödyttää yhteiskuntaa. Luultavasti sellaisia kyynikkoja on harvassa, jotka kehtaisivat väittää, että mielisairaaloissa, kehitysvammaislaitoksissa, vanhainkodeissa, vankiloissa, sairaaloissa jne. palvelvien siviilipalvelusmiesten työ on hyödyttöntä ja arvotonta.

3. Yhteiskunnan ja sen jäsenten turvallisuus riippuu suurelta osin (jopa ensisijaisesti) muista tekijöistä kuin sotalaitoksen suorituskyvystä.

Tämä ajatus sisältyy tavallaan virallisiin turvallisuuspoliittisiin oppeihin, joissa korostetaan ulkopolitiikan ensisijaisuutta valtion turvallisuuskysymyksissä. Kuitenkin puhuttaessa siviilipalveluksesta em. ajatus pitää ymmärtää syvemmin. Kyse ei nyt ole valtion turvallisuudesta suppeasti ymmärrettynä vaan asioista, jotka liittyvät niin maailmanlaajuiseen kuin yhteiskunnan sisäiseenkin taloudelliseen, sosiaaliseen, poliittiseen ja kulttuuriseen sortoon, eriarvoisuuteen ja epäoikeudenmukaisuuteen sekä näiden poistamiseen. On ymmärrettävää, että siviilipalvelus luontevimmillaan olisi osa sitä toimintaa, joka rakentaa yhteiskunnallista ja globaalista tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Tätä kautta siviilipalvelu edistäisi myös yhteiskunnan turvallisuutta.

Nämä ovat tietysti vain periaatteita, tiettyjä ihanteita eivätkä sinällään todellisuutta. Yhtä kaikki yhteiskunnassa joudutaan ottamaan kantaa näihin ajatuksiin - hyväksymään tai hylkäämään ne -, kun ratkaistaan, miten aseistakieltäytyjiin suhtaudutaan.

Negatiivinen valinta

Yksi mahdollisuus, toinen ääripää on umpimielinen ja suvaitsematon kielteisyys. Tämä voi ilmetä täysin peittelemättömänä, jolloin minkäänlaista oikeutta kieltäytyä armeijapalveluksesta ei sallita. Se voi esiintyä myös liberaalimassa muodossa, sallivuuden valespukuun pukeutuneena. Tällöin aseistakieltäytymistä rajoitetaan ja hankaloitetaan esim. "vakaumuksen tutkintamenettelyllä" tai siviilipalvelus tehdään jollain tavalla rankaisevaksi. Siviilipalvelus voidaan myös suoraksaisesti militarisoida, so. liittää se kokonaisuunpuolustukseen esim. väestänsuojelun kautta.

Tällainen kielteinen ratkaisu merkitsee sitä, etteivät yhteiskunnan vallanpitäjät halua kunnioittaa tiettyjen yhteiskunnan jäsenten vakaumusta ja näkemystä ja jättävät ne täysin huomiotta. Mainittujen kolmen periaatteen arvo ja oikeutus kielletään täysin, ja käytännön toimenpiteiden annetaan julistaa, ettei tuollaisilla ajatuksilla ole sijaa tässä yhteiskunnassa. Tällä ratkaisulla tehdään armeijapalveluksesta välttämätön edellytys yhteiskunnan täysivaltaiselle jäsenyydelle, pannaan asevelvollisuus kansalaisen ehdottomaksi velvollisuudeksi. Huomionarvoisinta kuitenkin on, että kielteinen ratkaisu aseistakieltä-

täytymiskysymyksessä merkitsee ylivallan luovuttamista sellaiselle yhteiskunnalliselle ajattelulle, jossa yhteiskunnan turvallisuus ja olemassaolo nähdään pohjimmiltaan riippuvan sotilaallisesta voimasta.

Onko sitten tällaisen yhteiskunta-ajattelun ja asennoitumisen vahvistaminen järkevää ja edullista nyky-yhteiskunnassa? On selvästi nähtävissä, että voimapolitiikka on ajanut itsensä umpikujaan. Kasvattamalla asevarastoja, joihin jo nyt on ladattu koko inhimillisen kulttuurin tuhoamaan kykenevä voima, ja pitämällä yllä kauhun "tasapainoa", joka heittää pelon ja epävarmuuden varjon satojen miljoonien ihmisten elämän ylle, ei kyetä ratkaisemaan nykymaailman ongelmia. Onko siis tässä tilanteessa kovin "realistista" edistää ja lujittaa sotilaalliseen voimaan uskova ajattelua? Eikö tuollainen kapeakatseisuus vähennä keinojamme ja toimintamahdollisuuksiamme ja tee meitä avuttomammiksi?

Positiivinen vaihtoehto

On toinenkin tapa järjestää aseistakieltäytyminen ja siviilipalvelus, aseistakieltäytyjän vakaumusta kunnioittava ja laajakatseisempi tapa. Tämä ratkaisu ottaisi aseistakieltäytymisen huomioon aitona ihmis- ja kansalaisoikeutena eikä kahlitsisi sitä "vakaumustestein", vankilatuomiouhin eikä rankaisevalla työpalvelulla. Lisäksi siviilipalvelukselle määriteltäisiin rauhanpoliittinen tarkoitus eli siviilipalveluksen päämääräksi tulisi maailmanrauhan ja yhteiskunnallisen tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden kaikinpuolinen edistäminen. Tämän periaatteen mukaisesti siviilipalvelus järjestettäisiin täysin sotalaitoksesta irrallisena.

Tämä olisi osoitus rauhanpoliittisen ajattelutavan voimistumisesta suomalaisessa yhteiskunnassa ja merkitsisi tuon ajattelutavan hyväksymistä ja varteenottamista. Toisin sanoen aseistakieltäytymisen hyväksyminen ihmisoikeutena ja siviilipalveluksen järjestäminen rauhanpoliittisten tavoitteiden pohjalta merkitsisivät sen välttämättömyyden tunnustamista, että jokaisella ihmisellä on oltava oikeus tehdä omaehtoista rauhantyötä.

Ilpo Helén

SIVIILIPALVELUKSEN KEHITYKSESTÄ SUOMESSA

Tarkoitan siviilipalveluksella aseelliselle tai aseettomalle palvelukselle vaihtoehtoista maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä. Tässä mielessä siviilipalveluksen historia Suomessa on hieman yli puolen vuosisadan mittainen.

Siviilipalvelusoikeuden syntyminen ja kehittyminen kuvastaa omantunnon- ja ajatuksen vapauden laajenevaa tosiasiallista tunnustamista. Siviilipalveluoikeus voidaan nähdä näiden vapauksien johdannaisena, eräänä kansalaisoikeutena.

Euroopassa voidaan siviilipalvelusjärjestelmän kehityksessä nähdä kolme aaltoa: molempien maailmansotien jälkeiset vuodet sekä sen jälkeen 1960-luku ja seuraavan vuosikymmenen alku ovat olleet kausia, jolloin siviilipalvelusmahdollisuutta on laajennettu, ja ko. järjestelmää muutoin on kehitetty liberaalimpaan suuntaan. Siviilipalvelun

nousuvaiheet ovat liittyneet sotien jälkeisiin valta-asetelmien muutoksiin eri puolilla Eurooppaa (sodanvastaisten voimien vahvistuminen) sekä yleiseurooppalaiseen radikaaliin liikehdintään viimeisessä kehitysvaiheessa. Tuolloin valtaapitävien oli tavallaan pakko tehdä myönnytyksiä yhteiskuntaa uudistaville voimille suurempien muutosten välttämiseksi. Jo se, että suhtautuminen siviilipalvelukseen eri aikoina on vaihdellut, osoittaa, ettei järjestelmän kehitys suinkaan ole ollut automaattista, vastustamattomasta etenemistä parempaan suuntaan. Päänsä vastoin siviilipalvelusjärjestelmän historia on täynnä dramaattisia taisteluja ja uhrauksia rauhanliikkeen puolelta. Aivan ratkaisevasti asiaan on vaikuttanut se, millainen on yhteiskuntaa muuttamaan pyrkivän antimilitaristisen rauhanliikkeen poliittinen painoarvo kulloinkin ollut.

Kehityksen yleislinja on myös Suomessa ollut edellä hahmotellun kaltainen; pitkällä aikavälillä myönteinen. Rajoitetussa laajuudessa oikeus siviilipalvelukseen tunnustettiin Suomessa vuonna 1931, jolloin annettiin laki asevelvollisista, joita omantunnon syyt estävät suorittamasta sotapalvelusta. Sen mukaan asevelvollinen, jota uskonnolliseen tai muuhun tähän verrattavaan vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät suorittamasta sotapalvelusta asevelvollisuuslaissa säädetyssä järjestelyksessä, sai huolellisen tutkinnan perusteella rauhan aikana täyttää asevelvollisuutensa: 1. Sairaanhoidtajana tai muuna aseettomana puolustuslaitoksessa 2. Palvelemalla muussa valtion laitoksessa. Lain perustelujen mukaan vaihtoehdoisen palvelun tuli olla siviililuontoista.

Mainittakoon, että jo aikaisemminkin oli sekä rauhanliikkeen piirissä että valtiopäivillä tehty esityksiä siviilipalvelusoikeuden aikaansaamiseksi. Ennen erään aseistakieltäytyjän kohtelun herättämää kansainvälistä hälyä ja Suomelle Kansainliiton jäsenenä aiheutuneita uusia velvoitteita, asiassa ei kuitenkaan päästy eteenpäin. Vuoden 1931 lain syntyprosessi on monella tapaa tyypillinen järjestelmän kehityksessä; eteenpäin on menty kovien taistelujen kautta, usein

dramaattisten yksittäistapausten nostattaman keskustelun laineilla.

Asevelvollisten yleisen palvelusajan lyhentäminen ja totaali-kieltäytyjien (esim. Jehovan todistajat) aiheuttamat ongelmat olivat taustana sille, että vuoden 1959 valtiopäiville annettiin ehdotus laiksi asevelvollisuuden täyttämisestä aseettomana. Samana vuonna annetun lain merkittävimmät uudistukset olivat työlaitoksen perustaminen totaali-kieltäytyjiä varten sekä erityisen asevelvollisten tutkijatoimikunnan perustaminen hakijoiden vakaumusta punnitsemaan.

Uudet säännökset eivät kuitenkaan rauhoittaneet tilannetta. Päänsä vastoin Jehovan todistajien kohtelu Karvian keskitysleiriksi kutsutulla erityistyölaitoksella herätti laajalti ärtymystä. Pontta uudistusvaatimuksille antoi myös ihmisoikeusliikkeen voimistuminen ja poliittisten voimasuhteiden muuttuminen vasemiston hyväksi vuoden 1966 vaalivoiton myötä.

Vuonna 1969 annettiin nykyisinkin voimassa oleva laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta. Lain pohjana olleessa hallituksen esityksessä painotetaan, että lain mukainen siviilipalvelus on täysin siviililuontoista, sillä ei ole välittömiä eikä välillisiä sidoksia maanpuolustukseen.

Lain mukaan asevelvollinen,

Nykyinen järjestelmä syntyi eräänlaisena kompromissina - niin kuin lait yleensäkin - maanpuolustuspöirien ja rauhanliikkeen vaatimusten yhteensovittamisesta. Näin jälkikäteen voidaan jota uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnonsyyt estävät suorittamasta asevelvollisuutta asevelvollisuuslaissa säädetyssä järjestyksessä, voidaan vapauttaa aseellisesta palveluksesta rauhan aikana. Aseellisesta palveluksesta vapautetun on suoritettava ensi sijassa aseetonta palvelusta, mutta jos hakijan vakaumus estää myös tällaisen palveluksen suorittamisen, määrätään hänet suorittamaan siviilipalvelusta valtion siviilihallinnon, kuntien tai kuntainliittojen tehtävissä tai yliopistollisissa keskussairaaloissa.

arvioida, että v. 1969 luotu järjestelmä on toiminut suhteellisen hyvin. Viime vuosina tilanne on sen sijaan muuttunut; linja on kiristynyt. Tämä tulee näkyviin siviilipalvelukseen hakijoiden aikaisempaa ankarampaa arviointina, voimistuneina vaatimuksina koko siviilipalvelusjärjestelmän sitomisesta kokonasmaanpuolustukseen (= järjestelmän militarisoiminen) sekä löysinä puheina siviilipalveluksen helpoudesta, siviilipalvelusmiesten etuoikeuksista.

Lähtöleveysuudessa ratkeaa, murretaanko yli puolen vuosisadan voittopuolisesti myönteinen kehityslinja pääesikunnan ja sen myöntäjöuksijöiden lyhytnäköisten intressien voimasta.

Jukka Kekkonen

KUINKA TURVATA ASEISTAKIELTÄYTYJÄN OIKEUDET

Aseistakieltäytyminen

- kansalais- ja ihmisoikeus

Meidät on opetettu ajattelemaan kauniisti sellaisista ihmisoikeuksista kuin omantunnon- ja mielipiteenvapaus. On annettu ymmärtää, että me kunnioitamme ihmisen vapautta ajatella ja oikeutta elää vakaumuksensa mukaan. Suomi on tunnustanut Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien julistuksen, ja jopa Suomen hallitusmuodossa, sen 10 §:ssä, taataan kansalaiselle mielipiteenvapaus.

Aseistakieltäytymistä on syytä tarkastella tästä ihmisoikeuksien näkökulmasta. Toimiminen sodanvastaisen vakaumuksen mukaisesti ja kieltäytyminen toisen ihmisen tappamisesta on ymmärrettävä perustaviksi ihmisoikeuksiksi ja kansalaisoikeuksiksi, jokaisen ihmisen täysimääräisiksi oikeuksiksi. Niinpä kenenkään, joka käyttää oikeuttaan kieltäytyä aseista, ei tule joutua sor-

ron, syrjinnän, rankaisutoimenpiteiden tai nöyryyttämisen kohteeksi. Samoin hänen tielleen ei pidä kasata tarpeettomia esteitä ja vaikeuksia.

Ne viime aikojen aseistakieltäytymiskeskustelussa annetut lausunnot, joissa kyllä tunnustetaan vakaumuksen kunnioittamisen tärkeys, mutta samaan hengenvetoon möristään "pinnarien karsimisen välttämättömyydestä" ja "maanpuolustusvelvollisuuden ehdottomuudesta", ovat ristiriitaisia ja tekopyhiä ja tarjoavat kieroutuneen näkökulman aseistakieltäytymiskysymysten tarkastelulle. Ne näet pitävät sisällään ajatuksen, että ihmisen ja kansalaisen oikeuksia voidaan talloa mielin määrin, jos "valtakunnan etu" niin vaatii. Sen sijaan kun ylipäättään puhutaan ihmisoikeuksista, on keskeisimpänä lähtökohdiana oltava se, että yhteiskunnan jäsenen oikeuksia ja vakaumusta kunnioitetaan pyyteettömästi.

Tämän periaatteen pohjalta on ratkaistava myös aseistakieltäytymiseen liittyvät pulmat.

Aseistakieltäytymisen ymmärtäminen ihmisoikeudeksi ei ole haihattelua eikä vailla perusteita. Vuodesta 1979 lähtien on Yhdistyneiden Kansakuntien Ihmisoikeuksien komissiossa käsitelty aloitetta aseistakieltäytymisoikeuden sisällyttämisestä Ihmisoikeuksien julistukseen. Tuon aloitteen takana on useista kansainvälisistä järjestöistä, mm. Amnesty International. Lisäksi mainittakoon Euroopan parlamentin 1983 jäsenmailleen antama suositus, jossa todetaan mm. näin:

"Yksikään tuomioistuin tai lautakunta ei voi selvittää perinpohjaisesti yksilön vakaumusta, ja siksi ilmoitus, jossa yksilö esittää kieltäytymisensä syyt, täytyy olla miltei poikkeuksetta riittävä aseistakieltäytyjän statuksen saamiseksi."

Oikeutta kieltäytyä aseista on syvennettävä

Oikeus kieltäytyä aseista ei ole tämän päivän Suomessa tarpeeksi syvä eikä kyllin tukevalla perustalla. Ensiksikin aseistakieltäytyjien asemaa sodan ja kriisitilanteen aikana ei ole turvattu millään lailla. Toiseksi laissa määritellyt kieltäytymisperusteet ovat yhtäältä liian kapeat, toisaalta liian epämääräiset niin, että ne mahdollistavat varsin

suuren mielivaltaisuuden. Nykyinen ilmaisu "uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt" voitaisiin korvata esim. ilmaisulla "uskonnolliset tai maailmankatsomukselliset syyt".

Kuitenkin suurin este aseistakieltäytymisoikeuden täysivaltaiselle toteutumiselle on vakaumuksen tutkintamenettely huipentumanaan Asevelvollisten tutkijalautakunta. Tämä prosessi, jossa aseistakieltäytyjän asema on perin turvaton ja jossa hän helposti joutuu mielivallan kohteeksi, on aiheuttanut kymmenien aseistakieltäytyjien tuomitsemisen 9-12 kuukaudeksi vankilaan ja synnyttänyt Suomeen 1980-luvun ensimmäiset mielipidevangit.

Tutkintaa vai hotkintaa?

Aluksi vakaumuksen tutkii kussakin sotilaspiirissä upseeri. Hän kuulee kieltäytyjää henkilökohtaisesti. Usein nämä tilanteet ovat olleet kieltäytyjälle piinallisia, kun jo virkasna puolesta häneen epäluuloisesti asennoituva ihminen on yrittänyt horjuttaa kieltäytymispäätöstä huutamalla, pelottelemalla tai muulla tavoin painostamalla. Tämä ei ole poikkeuksellista: tätä osoittaa mm. se, että syksyllä 1982 eduskunnan oikeusasiamies Jorma S. Aalto joutui puuttumaan asiaan ja vaatimaan asiallisuutta sotilaspiirien kuulusteluihin.

Upseeri lähettää mielipiteensä kieltäytyjistä asevelvollisten tutkijalautakunnalle, jossa sen vastaanottaa lautakunnan sihteeri. Hän on puolustusministeriön virkamies. Niin ei olisi pakko olla, mutta niin on lautakunnan tahdosta aina ollut. Sihteeri kokoaa kieltäytyjistä olevat tiedot, kirjoittaa hänestä lyhyen muistion ja esittää, että tutkijalautakunta joko hyväksyisi tai hylkäisi hänen vakaumuksensa taikka kutsuisi hänet kuultavaksi. Asian valmistelu on aina tutkijalautakunnan päätökseen saakka sotilaiden käsissä. Kuvitteleeko joku, että se voisi olla armeijasta kieltäytymistä ymmärtävää?

Tutkijalautakuntaan kuuluu lainoppinut puheenjohtaja ja neljä jäsentä. Kullakin on kaksi varajäsentä. Yhden jäsenistä on oltava aktiivipalveluksessa oleva upseeri. Muina jäseninä ovat psykiatri mielisairauksien asiantuntijana, oikeusministeriön edustaja ilmeisesti hallintolainkäytön asiantuntijana ja hallituksen vapaasti nimitettävissä olevan neljäs jäsen, joka on tällä hetkellä rauhanliikkeen asiantuntija. Psykologian, filosofian, uskonnon kysymysten tai nuorison asiantuntijoita ei ole. Kokoonpano ei ole merkityksellinen, sillä vakaumuksesta usein äänestetään ja se saatetaan hylätä yhden äänen enemmistöllä.

Periaatteessa Asevelvollis-

ten tutkijalautakunta on hallinnollinen elin, joka tekee hallinnollisia päätöksiä. Käytännössä ATL on kuitenkin osoittautunut tuomioistuimen kaltaiseksi, koska sen päätös voi aiheuttaa aseistakieltäytyjällä varsin ankaran (9-12 kk) vankeustuomion. Lain mukaan lautakunnan tulee noudattaa tuomioistuinten osalta säädetyt menettelytavat esteellisyyden ja äänestämisen osalta. Muita tuomiosituuntien tapoja ei noudateta.

Yhä yleisemmäksi on tullut se, että tutkijalautakunta kuulee kieltäytyjiä eri kokoonpanossa kuin se tekee päätöksensä. Lautakuntaan on valittu kiireisiä ihmisiä, jotka eivät aina jouda tulemaan paikalle. Usein ei myöskään varamiehiä saada kokouksiin. Tällöin lautakunta kyllä kuulee kieltäytyjiä, mutta ei vajaan lukuisena voi tehdä päät-

Lautakunta ei perustelekielteistä päätöstään muuten kuin lyhyesti toteamalla: "...tutkijalautakunta on katsonut, että..." Tämä tekee päätöksestä valittamisen vaikeaksi. Hylätty ei voi tietää, miksei hänen todisteluunsa uskottu.

Päätöksestä valittaminen on muutenkin merkillistä. Käytännössä se on erilaisten vakuuttelujen lähettämistä eräälle oikeusministeriön virkamiehelle. Hänet pitäisi kirjallisesti saada maanitetua uskomaan, että vakaumus sittenkin on, vaikka sitä ei ole tutkijalautakunnassa uskottu.

Menettelytapa on kuin Kafkan ro-
maanien sivuilta kopioitu.

Kansalaisten oikeusturvan
takeena pidetään yleisesti sitä,
että häntä koskevat ratkaisut
ovat ennustettavissa ja että hän-
tä kohdellaan yhdenmukaisesti
muiden samassa tilanteessa ole-
vien kansalaisten kanssa. Tärkeää
on myös, että säännökset ja tuo-
mioistuinten tai hallintovirano-
maisten päätökset ovat selkeitä.
Viime vuosien kokemukset asevel-
vollisten tutkijalautakunnasta
ovat osoittaneet, ettei aseista-
kieltäytyjällä ole Suomessa täl-
leista oikeusturvaa.

töstä hänen vakaumuksestaan.
Päätös tehdään sellaisessa ko-
louksessa, joka on saatu täysi-
valtaiseksi, mutta jossa ei ken-
sies ole ketään kuulustelutilai-
suudessa mukana ollut. Sihtee-
rin kuulustelusta tekemä muistio
käytännössä määrää päätöksen si-
sällön.

Toinen selvä ero tuomiois-
tuinmenettelyyn on se, että nor-
maalissa tuomioistuimessa syyttä-
jän on todistettava vastaaja
syylliseksi. Tutkijalautakunnassa
asia on käännytynyt pääläelleen.
Vastaaja joutuu todistamaan, että
hänellä on vakaumus, sen sijaan
että hänellä katsottaisiin vakau-
mus olevan, kunnes on toisin
todistettu.

Kuulusteltavan oikeus ottaa
mukaansa avustaja tutkijalauta-
kuntaan on aiemmin ollut epäsel-
vä. Pari vuotta sitten voimaan

tullut hallintomenettelylaki on
nyt kiistattomasti taannut tämän
oikeuden. Avustajan tärkein tuki
on ollut siinä, että ulkopuolisen
läsnäolo on sanut jotkut lauta-
kunnan jäsenet pysymään asialli-
sempina kuin heidän on yleensä
ollut tapana. Apua avustajasta on
ilmeisesti ollut, mutta puolus-
tusiasianajaja hän ei voi olla.

ATL pois - ilmoitusmenettely tilalle

Jotta edellä kuvatuista kansalai-
sen oikeusturvan heikkouksista
päästäisiin ja jotta estettäisiin
uusien mielipidevankien synty-
minen, on vakaumuksen tutkintame-
nettely ja ATL poistettava. On
tuskin kuviteltavissa, että ATL:a
"parantamalla" voitaisiin tehdä
oikeudenmukaisempia päätöksiä,
siksi mahdotonta on toisen ihmi-
sen vakaumuksen selvittäminen.
Toisaalta aseistakieltäytyjän
asettaminen tuomioistuimen eteen
kieltäytymisensä vuoksi on sovit-
tamattomasti ristiriitainen ih-
misoikeuksien kunnioittamisen
kanssa. Ei ole hyväksyttävissä,
että joku ihminen asetetaan syy-
tetyksi ajatustensa takia, varsi-
nkaan kun kyse on pasifistisesta
vakaumuksesta. Niinpä vain lak-
kauttamalla ATL ja tekemällä
aseistakieltäytyminen omaan il-
moitukseen perustuvaksi voidaan
oikeutta kieltäytyä tappamasta
toista ihmistä lujittaa ja vaa-
lia.

SIVIILIPALVELUN KEHITTÄMINEN

Siviilipalvelua voidaan tehdä
luistavammaksi ruiskuttamalla
öljyä hankaaviin kohtiin. Toi-
saalta voidaan nousta tarkastele-
maan koko masinan rakennetta ja
verrata sitä niihin tavoittei-
siin, joiden toteuttamiseksi se
pyörii.

Armeijan näkökulmasta sivarit
ovat marginaaliryhmä, joiden suh-
teen toteutetaan erityisjärjeste-
lyjä sen verran, kuin omantunnon-
vapauden vuoksi on tehtävä -
etenkin, kun painostetaan - luo-
pumatta kuitenkaan maanpuolustus-
aatteen sisällöstä. Rauhanliik-
keen näkökulmasta sivarit toteut-
tavat asteittaista siirtymistä
aseellisesta maanpuolustuksesta
rauhanpolitiikkaan perustuvaan
turvallisuuteen. Käytännössä näi-
den näkökulmien välinen ero näkyy
tehdyissä uudistusehdotuksissa.

Sotaministeriön ns. Liinamaan
työryhmä ehdotti helmikuussa 1980
sivareiden kytkemistä maanpuolus-
tukseen. Päällimmäisenä peruste-
luna oli uusi ja hyvin kyseena-
lainen perustuslain tulkinta.
Käytännössä Liinamaan työryhmän
ehdotusten toteutuminen olisi
merkinnyt siviilipalveluksen lak-
kauttamista ja aseettoman palve-
lun tehtävien laajentamista väes-
tönsuojelun suuntaan.

Välittömästi Liinamaan mietinnön
jälkeen ilmestyi rauhanjärjes-
töjen työryhmän mietintö. Siinä
esitettiin siviilipalvelun kehit-
tämistä rauhanpolitiikan pohjal-
ta. Samalla Liinamaan mietintö
tyrmättiin. Rauhanjärjestöjen
mietintö muodostaa leijonanosan
sivarikirjasta "Siviilipalvelu -
myönteinen vaihtoehto.

Keväällä 1981 ilmestyi vihdoin työvoimaministeriön ns. Längin komitean mietintö. Siinä vuoro- taan mentiin konkreettisiin ehdo- tuksiin siviilipalvelun järjeste- misestä. Tunnetuimmaksi muodostui idea siviilipalveluopistosta. Karkeasti ottaen Längin mietintö asettui Liinamaan ja rauhanjär- jestöjen välimaastoon jonkinlai- seksi neutraaliksi kompromissik- si. Se sai kuitenkin julkisessa sanassa tyrmävän vastaanoton eikä johtanut uudistuksiin.

Sivariiliiton vaatimus kautta vuo- sien on ollut "Siviilipalvelu rauhanpalveluksi!". Siis mitä se rauhanpalvelu sitten olisi? Pe- rinteisesti sillä on tarkoitettu kaikkea, mikä tukee rauhantyötä ja ennen kaikkea pasifistiselta pohjalta lähtevää rauhantyötä. Siviilipalvelun kehittäminen joh- taa meidät siis pasifistisen va- kaumuksen sisällön äärelle. Tähän liittyy toinen perinteinen siviilipalvelusmiesliiton vaatimus: siviilipalvelun sisällön on hei- jastettava niitä syitä, joiden vuoksi sivari on kieltäytynyt aseista.

Pasifistit ovat yhtä mieltä laa- jemman rauhanliikkeen kanssa yhdessä asiassa: aseellisen väki- vallan käyttö kansainvälisten kiistojen ratkaisussa on ymmär- rettävä yhtä laittomaksi, kuin puukon käyttö kahden henkilön välisessä erimielisyydessä. Pasi-

fistien ominaisväri syntyy siitä, että he pitävät tärkeänä tai jopa välttämättömänä, että yksilöt henkilökohtaisesti omassa elämäs- sään noudattavat väkivallatto- muutta. Lisäksi he uskovat, että tämä edistää yleisemminkin rau- hanaatetta.

Puhtaimminkin pasifistiusen rau- hanaatteen linjoilla olisi sel- lainen siviilipalvelu, josta si- vari voisi epäröimättä sanoa, että hänen työpanoksensa käyte- tään rauhanaatteen edistämiseen. Tanskassa on hiljattain hyväksyt- ty lainuudistus joka sallii si- viilipalvelusmiesten sijoitta- misen kansalaisjärjestöihin. Tänä vuonna aloitti ensimmäinen sivari palveluksensa Tanskan aseista- kieltäytyjien järjestössä Aldrig Mere Krig. Jos laki sallisi, Suomessakin olisi mahdollista välittömästi sijoittaa kouralli- nen sivareita rauhanjärjestöjen projekteihin tai toimistoihin. Mutta laki ei vielä salli.

Kaikki ajateltavissa olevat kou- lujärjestelmän siviilisektorit katto-organisaatioineen Suomes- sa, Skandinaaviassa, Euroopassa ja Yhdistyneissä Kansakunnissa ylistävät rauhankasvatuksen hy- veellisyyttä. Tavallisella opet- tajalla ei kuitenkaan näytä ole- van juuri materiaalia sen enempää kuin aikaakaan tähän. Rauhan- aatetta tukevan materiaalin orga- nisoiminen ja välittäminen koulu-

jen ja kuntien nuorisotyön käyttöön työllistäisi jälleen ryhmän sivareita. Aiheesta on sen verran kansainvälisiä suosituk- sia, ettei tarvitsisi välttämättä pelätä pasifistien tyrkyttävän epäpätevää materiaalia.

Entä sivarien oma koulunpenkki? Joku pasifisti voi aivan oikeute- rustikin väittää, että ohjausta väkivallattomuudessa kaipaavat jotkut aivan muut henkilöt. Toi- saalta joku pasifismin nihkeästi suhtautuva voi arvella, ettei ole syytä enää entisestään vahvistaa poikien outoja käsityksiä. Kun kuitenkin suurinta osaa nuorista miehistä koulu tetaan aseelliseen taisteluun ja maanpuolustusaat- teen kannattajiksi, herää kysy- mys, onko rauhan rakentaminen niin paljon helpompaa, ettei siinä kaivata mitään harjoittelua. Ei ole mitään ilmeistä syytä miksi se olisi helpompaa, päin vastoin se näyttää paljon vai- keammalta.

Eräs sivariiliiton kärkivaatimuk- sista viime vuosina on ollut pätevän rauhanaiheisen opiskelu- jakson järjestäminen sivareille. Julkisuudessa tätä on kutsuttu myös sivariopistoiksi. Tällainen opisto on valmistunut Norjassa. Mitään pulaa opiston ohjelmasta ei olisi. Päin vastoin, rauhan- tutkijat ovat laatineet valmiita ohjelmia eri kansalaisryhmien

käyttöön ja ongelma on vain se, ettei kukaan käytä niitä.

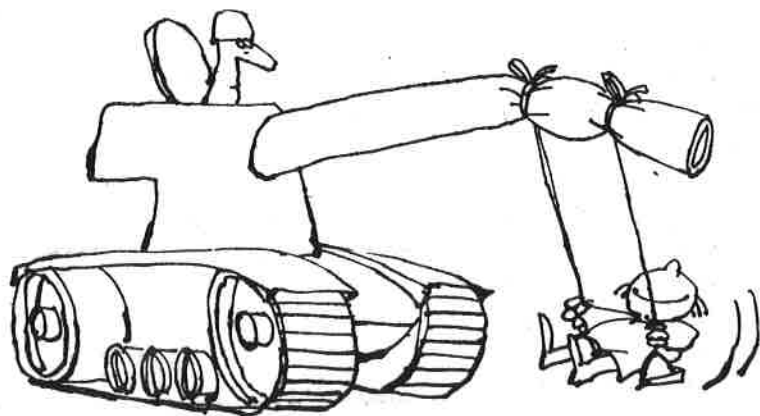
Sivariiliitolla on oma perusteel- linen ehdotus sivariopistosta vaadittavine lainmuutoksineen. Sen voi tilata liitosta.

Opistoidean rinnalla keskeinen vaatimus viime vuosina on ollut siviilipalvelusmiesten käyttö kehitysyhteistyössä koti- ja koh- demaissa. Ainoa este tämän laajaa kannatusta nauttivan ehdotuksen toteutumiseksi näyttää olevan ulkoministeriön haluttomuus kan- kean byrokratian antaessa asian hautautumiselle loppusilauksensa.

Myös tehtävät, joissa sivarit työskentelevät vammaisten, sai- raiden, psyykkisistä tai sosiaa- lisisista vaikeuksista kärsivien ihmisten, vanhusten ja lasten parissa ja auttavat heitä selviy- tymään jokapäiväisessä elämäs- sään, ovat mielekkäitä aseista- kieltäytyjälle. Tämän kaltainen työ on humanitääristä, ihmisen täysipainoista elämää korkeinpana ihanteena pitävää työtä. Niinpä siviilipalvelu tällaisissa tehtä- vissä olisi aitoa rauhanpalvelua, toisin kuin väestönsuojelu- ja pelastuspalvelutehtävät, joita armeija on sivareille jatkuvasti tarjoamassa.

Siviilipalvelu on kiistatta kompromissi. Näin on sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta. Mitä vaikeammaksi tulee uskoa mahdollisuuksiin luoda siviilipalvelusta vähitellen todellista rauhantyötä, sitä vähemmän on järkeä mennä mukaan ollenkaan. Pasifisti, joka epäilee siviilipalvelun tosiasiallisuutta olevankin vain savuverho, jolla peitetään sotalaitoksen mielettömyys, valitsee totaalkiellettyymisen. Mutta vielä ei ole syytä heittää kirvestä kaivoon. Siviilipalvelun mielekkäälle kehittämiselle rauhapolitiikan periaatteiden pohjalta on paljon tukea suomalaisessa yhteiskunnassa. On siis painettava eteenpäin välittämättä sellaisesta pöyristyttävästä historiallisesta jännitteestä, että siviilipalvelun kehittäminen on edelleen sotaministeriön vastuulla.

Jouko Väänänen

SIVIILIPALVELUS KAIPAA RAUHANKASVATUKSEN OPISKELUA KASVATUS KATKAISEE VÄKIVALLAN KASVUN

Väkivallalle täytyy olla vaihtoehtoja. Tämä Martin Luther Kingin ajatus on ihmiskunnan kohtalonkyseminen.

Rauhalle ei ole vaihtoehtoja. Se ei säily konfliktien väkivaltaisista ratkaisuja harjoittelemalla. Rauhaa voi rakentaa vain väkivallan syitä purkamalla.

Kieltäytyminen aseista on vasta lähtökohta väkivallan syiden ja vaihtoehtojen etsimiselle. Rauhaa eivät uhkaa vain aseet vaan myös asenteet niiden takana.

Siviilipalvelusmiehen vakauksen mukaan rauha ei merkitse vain sotein välistä tilaa vaan kaikkien väkivallan muotojen puuttumista. Lain edellyttämää syvää vakaumusta vastaava siviilipalvelus ei voi olla vain aseistakieltäytymistä vaan myös kaikkien asenteellisen, rakenteellisen ja fyysisen väkivallan muotojen tutkimista ja purkamista. Tähän siviilipalvelusmiehet

tarvitsevat rauhankasvatuksen opiskelua.

Siviilipalvelukseen kytkettävä rauhankasvatus vastaa parhaiten tarkoitustaan, kun se antaa siviilipalvelusmiehille väliä väkivallan muotojen tuntemiseen ja motivoi heitä niiden purkamiseen ja vaihtoehtojen etsimiseen. Näin siviilipalvelus voi kehittyä rauhanpalvelun muodoksi, joka on positiivinen maan puolustamisen vaihtoehto.

Tällainen rauhankasvatus täyttää myös eräitä YK:n aseidenriisunnasta ja rauhankasvatuksesta antamia suosituksia ja sopimuksia. YK:n mukaan voiman käytöstä luopuminen on kansojen aidon turvallisuuden ja rauhallisen tulevaisuuden taakka. YK:n jäsenvaltiot ovat hyväksyneet tämän velvoitteen hallituksilleen ja kehottaneet myös kansalaisjärjestöjään tähän tehtävään.

Rauhankasvatuksen keinot ovat ainoa kansainvälisen ja kansallisen turvallisuuden tae ja siviilisaation tuhoavan sodan vaihtoehto.

Yhteisöjen rakenteellisen ja yksilöiden sisäisen, asenteellisen väkivallan seurauksina syntyvät viholliskuvat, varustatuminen ja sodan syyt.

Siviilipalvelus rauhanpalveluna pyrkii tutkimaan ja työskentelemään niiden asenteiden katkaisemiseksi, jotka ruokkivat henkisen, taloudellisen ja lopulta fyysiseen ja aseelliseen väkivallan syntyä kaikkialla ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Rauhankasvatukseen opiskelu sisältää siten monipuolisia rauhanpolitiikkaan, kansalaiskasvatukseen sekä kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä aiheita. Rauhan toteuttamiseen kuuluvat ihmisoikeuksien, tasa-arvon, ympäristö- ja kulttuurikasvatuksen alueet.

Rauhan rakenteiden lujittamiseen tähtäävä siviilipalveluksen rauhankasvatus auttaa tiedostamaan väkivallan syntyämekanismia, motivoi niiden kriittiseen purkamiseen, valmentaa vaihtoehtojen etsimiseen sekä lopulta antaa yksilöille valmiuksia toimia yhteisössään aktiivisesti, rohkeasti ja oikeudenmukaisesti rauhankasvatuksensa mukaisesti.

Tärkeintä siviilipalveluksen rauhankasvatuksessa on vahvistaa yksilöiden omaa vastuuta rauhan rakentamisessa.

Sakari Sarkimaa

PERUSTUSLAKI JA SIVIILIPALVELUS

Siviilipalveluksen vastustajat vetoavat usein lakiin ja perustuslakiin vaatimustensa tueksi. Yksinkertaisimmassa muodossaan tämä esiintyy muun muassa eversti evp. Tauno Kuosan tavassa toistaa väitettä, että asevelvollisuus perustuu lakiin ja on siten jokaisen nuoren miehen kutsumus. Tämantapaiseen päättelyyn ei ole syytä vastata sen laajemmin kuin että siviilipalvelus perustuu omaan lainsäädäntöönsä ja on täsmälleen yhtä laillinen vaihtoehto kuin aseellinenkin palvelus.

Perustuslainsäädännöksistä puolustusvoimia lähellä olevat tahot vetoavat kahdeen: hallitusmuodon 75 §:n säännökseen maanpuolustusvelvollisuudesta ja 5 §:n yhdenvertaisuussäännökseen. Sen sijaan omantunnonvapaus ja yleensäkin kansalaisten perusoikeudet sivuutetaan vaieten.

Maanpuolustusvelvollisuudesta

perustuslaki säätää seuraavasti: "Jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan, niinkuin siitä laissa säädetään." (Suomen Hallitusmuoto; 75 §). Säännös otettiin perustuslakiin aikana, jolloin ei suinkaan ollut ratkaistu, että Suomessa tulisi olemaan asevelvollisuusarmeija. Säännös ei ole asevelvollisuussäännös eikä ylipäätäänkään aseta välittömästi kaikille tai joillekin kansalaisille velvollisuuksia. Kuten Heikki Karapuu on artikkelissaan (Paavo Kastarin juhlaulkaisu 1978) osoittanut, se on säännös velvollisuudenalaisuudesta. Perustuslakiin kirjatun säännöksen johdosta on mahdollista maanpuolustusvelvollisuuden aktualisoi-

miseksi säätää tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä kansalaisille velvollisuuksia, jotka rajoittavat perusoikeuksia pitämälle kuin muutoin perustuslainsäätämisyjärjestystä käyttämättä olisi mahdollista. HM 75 §:n nojalla on esimerkiksi voitu säätää tavallisena lakina nykyinen asevelvollisuuslaki, vaikka se rajoittaa varsin tuntuvasti kansalaisvapauksia. Tässä on HM 75 §:n merkitys.

Hallitusmuodon 75 § ei sen sijaan merkitse sitä, että kaikki suomalaiset miehet olisivat asevelvollisia rauhan tai sodan oloissa. Se koskee yhtäläisesti naisia ja miehiä, lapsia ja vanhuksia, ahvenanmaalaisia ja saamelaisia, pasifisteja ja militaristeja. Tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä on sitten ratkaistu, että asevelvollisia ovat aikuiset miehet, kuitenkin siten, että omantunnon syistä voi saada suorittaa rauhan aikana palveluksensa aseettomana tai kokonaan puolustusvoimien ulkopuolella siviilipalveluksena. Tavallisella lailla tai sellaisen nojalla annetulla asetuksella on asevelvollisuudesta vapautettu rauhan aikana tai sekä rauhan että sodan aikana terveydellisin perustein joukko kansalaisia sekä sodan aikana mm. kansanedustajat ja joukko virkamiehiä.

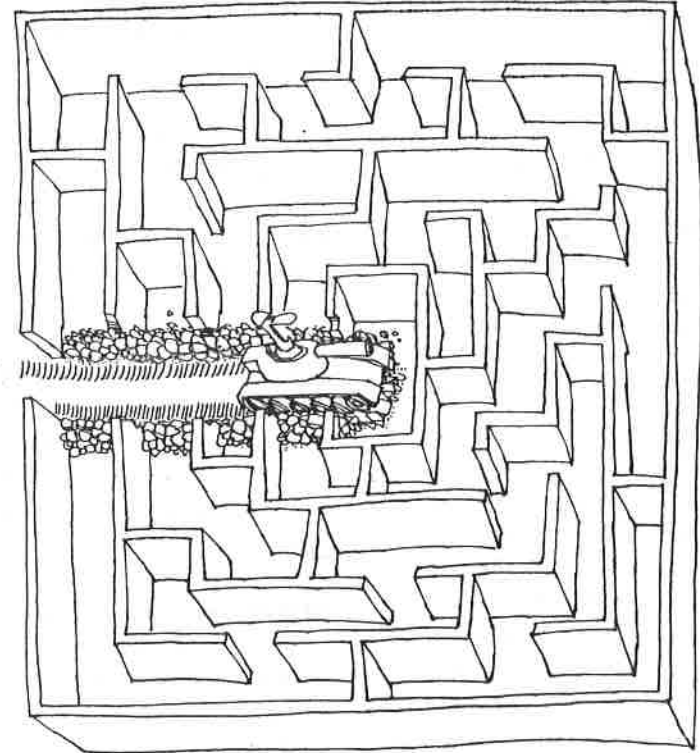
Perustuslain maanpuolustusvelvollisuussäännös ei siis vaadi siviilipalveluksen koventamista

tai siihen pääsyn vaikeuttamista. Täysin HM 75 §:n mukaista olisi tavallisella lailla vapauttaa asevelvollisuudesta rauhan ja sodan aikana kaikki halukkaat. Se ei myöskään edellytä mitään vaihtoehtoispalvelusta niille, jotka eivät mene armeijaan.

Kansalaisten yhdenvertaisuus

on saanut suuren painon siviilipalveluksen vastustajien puheissa. Päämääränä se on mitä tavoiteltavin, mutta harhapoluille eksytään, jos väitetään puolustusministeriän asettaman Liinamaan työryhmän (1980) tavoin, että hallitusmuodon 5 §:n säännös ("Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaisia lain edessä") edellyttää lainsäädännöllisiä toimia siviilipalveluksen koventamiseksi.

Yhdenvertaisuussäännös otettiin perustuslakiin turvaksi hallintoviranomaisten mielivaltaa vastaan. Yleensä sen on tulkittu kohdistuvan hallintoon ja tuomioistuimiin ja merkitsevän lähinnä mielivallan kieltoa. Sekä oikeustieteen harjoittajat että eduskunnan perustuslakivaliokunta ovat olleet varovaisia kohdistessaan sen vaikutuksia lainsäätäjään (ks. Mikael Hidénin artikkelia Urho Kekkosen juhlaulkaisussa 1975). Viimeaikainen perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntö osoittaa, että eduskunnalla on varsin laajat mahdol-

lisuudet toteuttaa HM 5 §:n estämättä kansalaisiin valikoivasti kohdistuvaa lainsäädäntöä tarvitsematta turvautua perustuslainsäätämisyjärjestykseen.

Sivujuonne: tosiasiallinen yhdenvertaisuus asevelvollisuuden suorittamisessa

Vaikka perustuslaki ei siis millään lailla edellytä että asepalvelus ja siviilipalvelus olisivat joka suhteessa tai edes yleisesti rinnastettavissa, on yhteiskunnallisesti mielekästä kysyä, miten kansalaisten yhdenvertaisuus toteutuu eri palvelumuodoissa. Seuraavassa on muutamia tähän vertailuun vaikuttavia tekijöitä:

- On väitetty, että siviilipalveluksessa pääsee "helpolla", kun yleensä kysymys on sisätyöstä ja säännöllisistä työajoista. Tällöin unohdetaan, että palvelustehtävät niin armeijassa kuin siviilipalveluksessaakin vaihtelevat suuresti. Samoin unohdetaan, että jonkinlainen punninta on suoritettu jo lainsäädäntövaiheessa, kun siviilipalvelus on säädetty 50 % pitemmäksi kuin normaali asepalvelus.

- On joihinkin yksittäistapauksiin vedoten väitetty, että siviilipalvelusmiehet "hyötävät" palveluksestaan omassa ammatissaan. Samalla on kuitenkin unohdettu, että armeijan piiristä

löytyy vähintään yhtä räikeitä esimerkkejä: lääkärit ja lakimiehet voivat palvelusaikanaan harjoittaa omaa ammatiaan, osa jopa ansaiten rahaa, monet saavat koulutuksen ammattiin jne. Todellinen yhteiskunnallinen eriarvoisuusongelma on siinä, että siviilipalvelus edelleenkin katsotaan miinukseksi työmarkkinoilla.

Siviilipalveluksen uudistamista käsitellyt ns. Långin työryhmö (Komiteanmietintö 1981:23) esitteli joukon näkökohtia, jotka tulisi ottaa huomioon eri palvelumuotoja verrattaessa. Työryhmä totesi kunkin palvelumuodon sisäiset erot hyvin suuriksi ja eri palvelumuotojen vertailun menetysten, rasitusten ja palveluksen positiivisten vaikutusten yhteismitattomuuden vuoksi hyvin vaikeaksi.

Kansalaisten perusoikeudet

on yleensä sivuutettu siviilipalveluksesta käydyssä keskustelussa on vähintäänkin kyseenalainen.

Edellä sanottu toivon mukaan osoittaa, että jos varusmiesten ja siviilipalvelusmiesten käytännön elämäntilannetta halutaan lähentää toisiinsa, niin perustuslain mukainen tapa sen toteuttamiseen ei voi olla sivarien sulkeminen kasarmiin. (Vaikka väitettäisiin kansakunnan turvallisuuden vuoksi olevan "välttämätöntä", että aseelliset taistelijat nukkuvatkin muodostelmassa,

ei millään voida siviilipalveluksen omilla tarpeilla perustella kasarmiolojen välttämättömyyttä sivareille.) Miksei puolustusministeriö ehdota kasarmien aitojen purkamista?

Omantunnonvapaudesta

eivät Suomen ikääntyneet perustuslait sano suoranaisesti mitään. Hallitusmuodon uskonnonvapaussäännöksistä (8 ja 9 §) on johdettu tulkintateitse omantunnonvapaudellekin perustuslainsuojaja, mutta sen merkitys on jäänyt epäselväksi. Tilanne on hiljattain muuttunut, kun Suomi vuonna 1976 ratifioi YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Sen 18 sa. Vaikka niiden säätely on Suomen perustuslaissa verraten vähäistä, sisältyy hallitusmuodon II lukuun joukko perusoikeussäännöksiä (mm. henkilökohtainen vapaus). Niiden suhteesta asevelvollisuuteen säädetään HM 16 §:ssä seuraavasti: "Mitä Suomen kansalaisten yleisistä oikeuksista on sanottu, ei estä lailla säätämästä sellaisia rajoituksia, jotka sodan tai kapinan aikana ja sotapalveluksessa oleviin nähden muulloinkin ovat välttämättömiä." Säännös osoittaa sekä menettelytavan ("lailla") että rajat ("välttämättömiä") perusoikeusrajoituksille.

Säännös asettaa varsin kyseenalaiseen valoon nykyisen ti-

lanteen lainmukaisuuden. Sekä siviilipalvelusmiesten (työvoimaministeriön ohjeet) että varsinakin varusmiesten perusoikeuksia on rajoitettu piittaamatta HM:n perusoikeussäännöksistä ja 16 §:stä. Esimerkiksi paljon puhutut kasarmiolot, jotka merkitsevät ennen muuta henkilökohtaisen vapauden pitkälle menevää rajoittamista, on toteutettu armeijan sisäisin ohjesäännöin eikä suinkaan lainsäädäntäteitse. Myös niiden välttämättömyys nykyaikana artiklalla turvataan omantunnonvapaus tavalla, jota 4 artiklan mukaan ei voida kriisiaikoinakaan rajoittaa. Yleissopimuksen sitovuus on sikäli Suomen perustuslakiakin vahempi, että sen säännöksistä ei voida poiketa edes perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Omantunnonvapauden sisällöstä ei eduskunnan perustuslakivaliokunnalla ole tulkintakäytäntä. Asevelvollisuuslainsäädäntömme on koko itsenäisyyden ajan vähitellen kehittynyt yhä enemmän omantunnonvapautta kunnioittavaksi. Jos tämä kehitys halutaan kääntää päinvastaiseen suuntaan esimerkiksi pidetäällä siviilipalveluksen kestoja tai muuttamalla siviilipalveluksen luonne osaksi "totaalista maanpuolustusta", joudutaan omantunnonvapauden sisältö selvittämään.

Martin Scheinin

LAKIEHDOTUS SIVIILIPALVELUN KEHITTÄMISESTÄ

Siviilipalvelusmiesliiton lakimiestyöryhmä on laatinut lakiehdotuksen perusteluineen siviilipalveluslainsäädännön uudistamisesta siten, että:

Tutkijalautakunta lakkautetaan ja siirrytään ilmoitusmenttelyyn. Esityksen mukaan aseettomaan palvelukseen hakenut määrättäisiin siihen palvelukseen, johon hän on hakenut. Lain aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta 1 ja 5 §:t tulisivat kuulumaan:

1§ Asevelvollinen, jota vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät suorittamasta asevelvollisuuttaan säädetyssä järjestyksessä, voidaan vapauttaa aseellisesta palveluksesta. Aseellisesta palveluksesta vapautetun on suoritettava aseetonta palvelusta tai siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

5§ Määräyksen aseettomaan tai siviilipalvelukseen antaa työvoimaministeriö. Asevelvollinen määrätään siihen palvelukseen johon hän on hakenut.

Palvelusaikaan ehdotetaan sisällytettäväksi rauhankasvatusjakso. Lain aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta 3§ tulisi kuulumaan:

3§ Aseettoman tulee palvella 90 päivää ja siviilipalvelusmiehen 120 päivää yli asevelvollisuuslaissa säädetyin yleisen palvelusajan. Siviilipalveluksesta voidaan määrätä 60 päivää suoritettavaksi koulutusjaksona, johon sisältyy yhteiskuntatietouden ja rauhanpolitiikan opetusta, liikuntakasvatusta sekä ihmissuhdekoulutusta. Koulutusjakson järjestämisestä säädetään asetuksella.

Palveluspaikkoja ehdotetaan liitettäväksi kirkkojen, kehitys yhteistyön ja yleishyödyllisten kansalaisjärjestöjen piiriin. Lain aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta 2§ tulisi kuulumaan:

2§ Aseellisesta palveluksesta vapautetun on suoritettava aseetonta palvelusta puolustuvoimissa tai siviilipalveluksessa. Siviilipalvelusta voidaan suorittaa:

1. valtion siviilihallinnon ja itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten tehtävissä

2. kuntien tai kuntainliittojen tehtävissä taikka yliopistollisessa keskussairaalassa

3. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tai Suomen ortodoksisen kirkkokunnan taikka niiden seurakuntien tehtävissä

4. muun julkisoikeudellisen tai sellaiseen verrattavan yhteisön tehtävissä, jos sen järjestysmuodosta tai toiminnasta on säädetty laissa tai asetuksessa

5. sellaisen yhdistyksen tai seuran palveluksessa, joka harjoittaa yleishyödyllistä toimintaa

6. valtion siviilihallinnon tai julkisista varoista saavien yleishyödyllisten järjestäjien kehitys yhteistyötehtävissä ulkomailla

Palvelus edellä 3-5 kohdassa tarkoitettussa laitoksessa on mahdollista vain jos valtioneuvosto on hyväksynyt sen siviilipalvelusta järjestettäväksi laitokseksi.

4. kesäkuuta

AURINKOISENA AAMUNA KERROSTALON PARVEKKEELLA 4. KESÄKUUTA ESPOON SOUKASSA.

NELLI 6 V: "MIKSI TÄNÄÄN LIPUTETAAN?"

ÄITI: "TÄNÄÄN ON PUOLUSTUSVOIMAIN LIPPUJUHLA, SELLAISEN ARMEIJAN JUHLAPÄIVÄ."

NELLI: "MUTTA SITTENHÄN LIPPujen PITÄISI OLLA PUOLITANGOSSA."

JOUKKOJULKAISU

PYYDETÄÄN
PALAUTTAMAAN,
ELLEI VASTAAN-
OTTAJAA
TAVOITETA.

SIVIILIPALVELU — vuoden hyvä työ

SIVARI

POLIITTISIIN PUOLUEISIIN JA USKONNOLLISIIN KATSOMUKSIIN SITOUTUMATON
SUOMEN SIVIILIPALVELUSMIEN LIITON JÄSENLEHTI

SIVARI ILMESTYY 6 KERTAA VUODESSA.

KIRJOITUKSET SEURAAVAAN SIVARIIN
KUUKAUDEN KULUESSA.

- JULKAISIJA JA KUSTANTAJA: SUOMEN SIVIILIPALVELUSMIEN LIITTO,
SÄHKÖTTÄJÄNKATU 6, 00520 HELSINKI 52
PUH: 90-140 427
POSTISIIRTOTILI: 750 54-1

SUOMEN SIVIILIPALVELUSMIEN LIITTO ON SUOMEN RAUHANLIITTO - YK-YHDISTYKSEN
JÄSENJÄRJESTÖ
